

HEDESELSKABETS TIDSSKRIFT

Nr. 8

28. Juni 1969

**HEDESELSKABETS
ÅRSBERETNING**

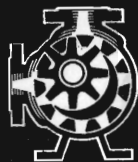
1968-69

ved

**DIREKTØR
FR. HEICK**

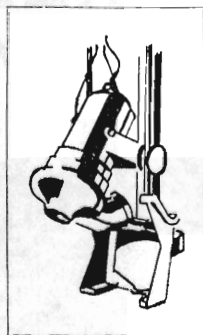
90. årg.

Oplag: 17.600

MYRAS

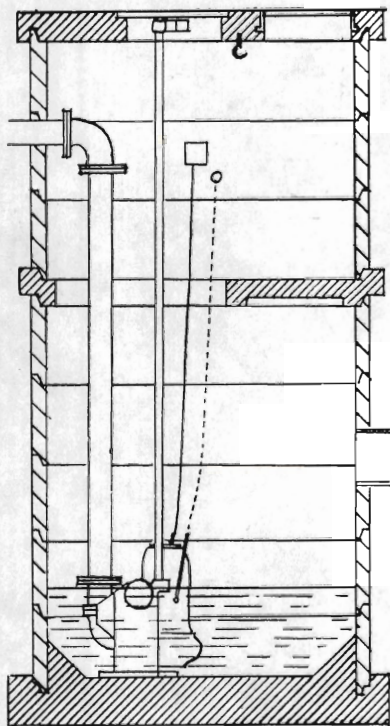
dykkede kloakpumper, type UV,
med vandtæt motor
og med *tilkoblingsmekanismen*,
der altid virker,
og som aldrig sætter sig fast.

UV-pumperne er forsynet
med enkanalhjul,
for hvilke praksis viser at
risteværk er unødvendigt.

KLOAKPUMPER

i alle udførelser:
horisontale, vertikale —
både med mellemaksel og
tæt sammenbyggede —
i størrelser
op til 500 sekundliter.

MYHIRWOLD & RASMUSSEN
INGENIØRER M. ING. F. MASKINFABRIKANTER
AKTIESELSKAB

KOBBLVÆNGET 74 - KØBENHAVN - BRØNSHØJ
TELEFON: (0123) BE 8511 - TELEGRAMADRESSE: MYRAS

Samgranuleret PK-gødning og kvælstof hver for sig ...

- ★ gør det let at tilføre såvel hovednæringsstoffer som specialstoffer i det indbyrdes korrekte forhold.
- ★ giver størst mulig frihed i valget af udbringningstidspunkt.

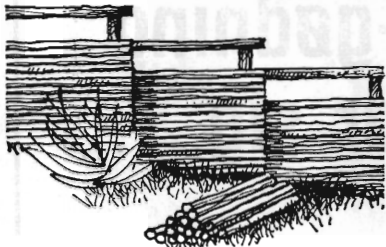
Gødskning med kali-superfosfat og kvælstof hver for sig er derfor en metode, der er udbyttømæssigt, arbejdsmæssigt og økonomisk fordelagtig, kort sagt -

en metode, der lønner sig

GØDNINGSKOMPAGNIET

FÆRDIGE RAFTEHEGN OG HEGNSMATERIALER

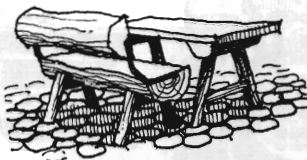

Tal med Hedeselskabet om hegn. Vi har mange forskellige typer »klar til opstilling raftehegn« + de populære EGE-HEGN, EGE-HAVEMØBLER og EGE-BROLÆGNINGSKLODSE.

Husk også Hedeselskabets TRÆKULSBRIKETER og TRÆKUL til barbecues, haveovne og grill.

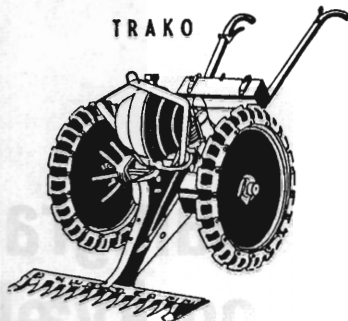
HEDSELSKABET
BRANDE
TLF. (07) 18 10 88

Gælder den hegn - så er det nu! Foråret er det helt rigtige tidspunkt for hegnsarbejde. Hedeselskabets hegn glider smukt og naturligt ind i omgivelserne og giver læ for planter og buske. - Som ramme om »STUEN I HAVEN« er Hedeselskabets hegn helt ideelt - det skaber lun og ugenert hygge.

Desuden har vi alle tænkelige materialer, dersom De selv ønsker at bygge Deres raftehegn. Rekvirér vore brochurer over færdige hegn, raftehegnsmaterialer og hegnstips til selvbyggere.

TRAKO

I) ALLEN TRAKO

græsslåmaskinen for skove - kanalkanter - afvandsarealer.

II) ALLEN-TRAKO

rotary-klipper - selvkørende.

III) ALLEN-TRAKO

plænefejmaskinen.

FRIMODT-KONNING

Pjedsted . Telf. 059 - 5 41 60

CARLO MORTENSEN

Bogtrykkeri & kartonnage

Telefon 06-62 03 55. Viborg

**Det er nemt og billigt at isolere med
de danske**

DANPANEL 12
træfiberplader

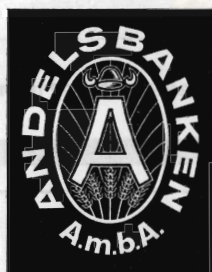
TROLDTEKT
træbetonplader

**Fås hos alle tømmerhandlere og bygnings-
materialeforretninger**

A/S TROLDHEDE PLADEINDUSTRI

Det er en fordel...

at være kendt i en god bank – Andelsbanken.
Hvis man er kunde, kan man regne med ban-
ken, når man har brug for den. – Kig ind!
Man føler sig altid velkommen i Andelsbanken.

De kan regne med

ANDELSBANKEN

Rødkjærsgade Cementvarefabrik v. J. T. Birk

Telefon Rødkjærsgade (076 - 5 91 11) 14

FORLANG TILBUD

Fører kun Δ mærkede varer

Alle arter betonvarer til afvanding og kloak føres på lager

Omhyggeligt behandlede skovplanter

i værdifulde provenienser

DANPLANEX

PLANTESKOLER A/S . Røddekro . Telefon (046) 6 29 33*

PETERSEN & PEDERSEN

VIBORG

Telefon (076 1) 195 og 1325

Alt i elektricitet

General Motors

General Motors automobiler

Lager af gode, brugte vogne. Lager af reservedele og tilbehør.

Stort autoværksted

Malerværksted

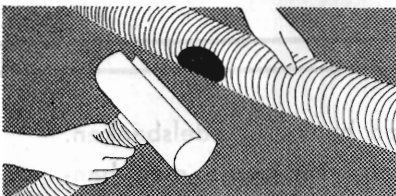
Diesel autoelektrisk afdeling

PETER HENRIKSEN VIBORG

Dumpen 12-14 . Telefon (06) 62 34 77

DRAEN-RØR

EFFEKTIVE, FUNKTIONSSIKRE DRAENRØR MED »VORTER«

TARKETT P.V.C-rør er en revolutionerende nyskabelse og har allerede vundet stærk udbredelse. Drænrørene er fremstillet i slagfast, frostsikker hård P.V.C., og har 17 cm² vandtagingsareal på 1000 slidsler, fordelt over 250 »vorter« pr. løbende m. Drænrørene er korrugeret og har derfor stor modstandskraft overfor tryk. Den fleksible konstruktion giver funktionssikre ledninger under de vanskeligste forhold. Drænrørene leveres i ruller. Længde pr. rulle, diameter og vægt er anført her:

HANDELS- OG INGENIØRFIRMA

BRAGE

MICHELSSEN

INDHENT TILBUD.

TARKETT P.V.C.-RØR EN GROS - SNEBÆRVEJ 11 - HØJBJERG - TELEFON AARHUS 06 - 2710 44

YDRE DIAMETER mm	LÆNGDE/RULLE m	VÆGT/RULLE kg
50 (2")	300	53
90 (3")	150	63
110 (4")	100	55
160 (6")	50	60
225 (9")	6	

Skive Cementstøberi

Knud Østergaard
Telefon (075 1) 921

N O R M R Ø R

med garantimærket
Imprægnering Brøndrør

Ellidshøj Kridt- og Kalkværk

ved C. M. Christiansen . Århus
Telefon: Ellidshøj (08 - 11 93 11) 4
og Århus (06) 12 76 33

Fabrikation af
jordbrugskalk og
foderkridtmel

Viborg Byes og Omegns Sparekasse

Telefon (076 1) 1400 (4 lln.)
Sct. Mathiasgade 68

Kontortid: Kl. 9-15
Lørdag lukket
Aftenspedition:
Fredag kl. 18.30-20

Filialer:

Karup
Flyvestationen Karup
Mammen
Løgstrup

100 % SIKRET
MOD
ØKONOMISK
TAB VED
HAG L

Tal med nærmeste
distriktsforstander
eller hovedkontoret

Haglskadeforsikring er en billig betryggelse - og bør tegnes i de jyske landmænds eget selskab, hvor medlemmerne gennem reassurance er sikret mod større forhøjelser af årsbidraget, selv når katastrofalt store tab indtræffer.

Haglskadeforsikringsforeningen for Jylland G/S
Sct. Clemens Torv 9 - AARHUS - Telefon (06) 12 12 84

Sydvestjyske Teglværkers Salgskontor

ØLGOD
Tlf. (052) 4 47 11

Hedeselskabets Tidsskrift

TIDSSKRIFT FOR GRUNDFORBEDRING OG SKOVBRUG

Nr. 8
28. juni 1969
90. årg.

udgår 16 gange årligt til medlemmer. – Annoncer til Hedeselskabets hovedkontor, Viborg, telf. (06) 62 61 11. Annoncepris 70 øre pr. mm. Medlemsbidraget er årligt mindst 10 kr. eller én gang for alle mindst 200 kr. Redaktør HAR. SKODSHØJ. Redaktionsudvalg: Afdelingschef, skovrider B. Steenstrup (formand), distriktsbestyrer J. Alsted, kontorchef B. Dalberg-Larsen og afdelingschef N. Venov. Trykt i Carlo Mortensens Bogtrykkeri, Viborg.

Indhold: Hedeselskabets årsberetning 1968-69 ved direktør Fr. Heick. (Fortsættes)

Forsiden: Det gamle vejspor gennem heden er ved at forsvinde. Det er ikke egnet for bilkørende, og følgelig bliver det ikke brugt mere. Der er ingen, der søger ind gennem heden til fods. (fot. H. S. 1967)

Årsberetning 1968-69

ved

direktør *Fr. Heick*

Det forløbne år har som helhed haft et mere tilfredsstillende forløb for Det danske Hedeselskab end de nærmest foregående, og som det fremgår af regnskabet, har driftsresultatet været bedre end forudset ved budgetlægningen.

Landbrugets overmåde vanskelige situation og dette erhvervs store omstillingsproces præger selvsagt fortsat Hedeselskabets virke.

Stormfaldets eftervirkninger for dansk skovbrug afvikledes hurtigere end forventet, og da der både herhjemme og i vore nabolande er nogen stigning i efterspørgslen efter træ, er der berettiget grundlag for at forvente, at vort skovbrug efterhånden når frem til økonomisk balance.

Som det vil fremgå af den følgende beretning, der er udarbejdet på grundlag af de enkelte afdelingscheferes indberetninger, har året været præget af høj aktivitet.

Det forløbne år har for plantningsafdelingens virksomhed været præget af stor usikkerhed på forskellige områder. Når man sammenligner afdelingens budgetter for de forskellige aktiviteter med de tilsvarende regnskabstal, vil det være iøjnefaldende, at forholdene har

artet sig helt anderledes end forudsat på budgetteringstidspunktet omkring årsskiftet 1967/68.

Som følge af de store stormfald i 1967 og det til dels deraf forårsagede prisskred på tømmer skønnede afdelingen, at det ville være nødvendigt og fornuftigt at holde igen på hugsten. I årets løb viste det sig imidlertid, at de store råtræmængder, der lå ophobet i de stormramte plantager i den sydlige del af landet, blev afhentet og opskåret hurtigere end forventet med det resultat, at savværkerne i Midt- og Nordjylland, der var blevet forsynet med råtræ fra de pågældende områder, kom til at mangle træ.

Hugsten i selskabets egne plantager, der i budgetterne var anslået til ca. 22.500 m³ mod normalhugsten, ca. 31.600 m³, blev derefter forceret, dels for at holde savværkerne i gang og dels for at bidrage til forbedring af selskabets alt andet end tilfredsstillende likviditetsforhold, og ved årets slutning kunne det konstateres, at hugsten i selskabets plantager i årets løb har andraget ca. 32.600 m³.

Også i de private plantager blev hugsten i den sidste halvdel af året større end forventet. Plantagerne måtte af hensyn til likviditeten, uanset de lidet tilfredsstillende priser, have penge i kassen. Med den forøgede aktivitet skabtes også mulighed for beskæftigelse af den normale arbejdsstyrke, og selskabets refusioner for bistandsydelse ved hugst og salg af træ er derfor indgået med et betydeligt større beløb end anslået.

Ved finansårets udløb viste der sig tegn på en bedring af markedsf forholdene, og de store rabatter, som skovene har måttet yde ved salg af træ, synes nu — om end de ikke er faldet bort — at kunne reduceres betydeligt.

Plantagejerne håber på en fortsat stigning i priserne, men det må erkendes, at der er et stykke vej endnu, inden de gamle vejledende priser kan opnås, og endnu længere til det tidspunkt, da der kan forventes dækning for de omkostningsstigninger, der er løbet på, siden prisskredet indtraf.

For læplantningsarbejdernes vedkommende har aktiviteten ikke svaret til de forventninger, der er blevet stillet til Hedeselskabet fra landbrugets udøvere. Der kan konstateres en meget betydelig interesse for de planer om opbygning af »landskabeligt læ« med flerrækkede gennemgående læbælter over større samlede områder, som Hedeselskabet forsøgsvis har gennemført i de senere år, men med mindre den til rådighed værende bevilling, der har været afsat på finansloven med et uændret beløb siden 1963/64, forøges betydeligt, må Hedeselskabet se i øjnene, at arbejdet efter de nye retningslinier ikke vil kunne videreføres.

Midtjysk plantageudkant, hvor bakkeskrænten indenfor mod vest senere er tilplantet.

Anlæg af nye plantager er i alt fald indtil videre gået i stå.

Med bestemmelserne i landbrugsloven af 4. april 1967 er der indtil videre sat en effektiv stopper for tilplantningen af landbrugsarealer. Selv mindre arealer, som på grund af terrænforhold eller beliggenhed er uhensigtsmæssige til landbrugsmæssig udnyttelse, kan ikke tilplantes uden landbrugsministeriets dispensation, og da det i bedste fald synes at ville tage lang tid at indhente en sådan, er anlæg af småplantninger på lokaliteter, hvor det måske kunne være en hensigtsmæssig udnyttelse, standset, selv hvor de pågældende ejere er parat til selv at afholde alle udgifter.

Plantageanlæg med statstilskud er helt standset, bortset fra visse arronderinger af tidligere påbegyndte plantageanlæg, og selv i disse er en fortsat tilplantning formentlig i strid med loven, hvis de pågældende arealer er landbrugspligtige.

For den, der i en menneskealder har beskæftiget sig med plantageanlæg, er det iøvrigt forbløffende så hurtigt og fuldstændig, synspunkterne med jordens anvendelse har skiftet.

I 1930'erne, da en almindelig landbrugskrise prægede forholdene, blev der både på privat og offentligt initiativ påbegyndt og gennemført omfattende plantageanlæg, dels på hidtil uopdyrkede arealer og

dels på tidligere landbrugsjord, hvor dyrkning ikke længere syntes at være rentabel.

I 1938 siger direktør Flensborg i sin beretning på repræsentantskabsmødet: »Langt større arealer i dette land burde indtages til beplantning med nåletræer, som jo er et uundværligt råstof, og hvoraf landet jo indfører for henved 100 millioner kroner om året.«

Samme år fremsættes imidlertid ønske om at få fredskovspligten hævet på betydelige arealer i Vestjylland for at indtage arealerne til dyrkning.

I 1940 bliver der med motivering i beskæftigelsessituationen vedtaget en lov om indkøb til staten og Hedeselskabet af 5000 ha til nye plantageanlæg. Hedeselskabet erhverver ca. 2500 ha, fortrinsvis hede.

I 1943 udtaler daværende forstander Fr. Heick i et foredrag i Landhusholdningsselskabet om planteavl på sandjorderne: »Vi ved nu, at stigningen i folketallet er ved at ebbe ud. Statistikerne har forberedt os på en stagnation, der måske vil blive fulgt af tilbagegang. Selv om øget velstand vil øge forbruget pr. individ, kan vi altså komme til at regne med et stationært behov. Jordbrugsteknikken stiger imidlertid, og ikke mindst ved dyrkningen af den gode jord noteres der stadige fremskridt, formidlet ved det landøkonomiske forsøgs- og forskningsarbejde, og ved et konstant behov vil øget udbytte af den gode jord sænke rentabiliteten ved dyrkning af den dårlige jord, ja, gøre dyrkningen af den allerdårligste jord for urentabel. Vi må gøre os fortrolige med, at dyrkningsgrænsen allerede er vigende. Det er et problem med langtrækkende betydning, der siger til det offentlige, at en vidtgående støtte til tilplantningen af den allersletteste jord er velanbragt.«

Synspunkterne er nogenlunde uforandrede til et par år efter krigen, men så lyder nye toner:

I 1952 siges det i direktør Basses årsberetning: »Nye plantageanlæg vil i højere grad, end det hidtil har været tilfældet, blive fortrængt til den dårligste jord, og med forpligtelsen overfor fremtiden in mente er det forståeligt, om der gives udtryk for betænkelighed over en sådan udvikling. Som forholdene ligger, bør Hedeselskabet hverken modsætte sig eller beklage denne udvikling. Den del af den tilbageværende hede, som det er forsvarligt at opdyrke til landbrugsjord, bør anvendes hertil, og den forøgelse i vedproduktionen, der i så høj grad er ønskelig, må man i særlig grad tilstræbe indenfor de arealer, der allerede er indtaget til beplantning.«

I 1953 hedder det i årsberetningen: »Som følge af den velvilje, kravet om ny jord til landbrug har mødt fra officiel side i de senere år, opstår der stadig nye, og, set fra et rent landøkonomisk synspunkt,

Skovtaksator Lundberg fortæller norske gæster om de bemærkelsesværdige resultater af gødningsforsøgene i Dejbjerg plantage.

måske berettigede ønsker om også at rydde en del af de allerede eksisterende plantager til fordel for opdyrkning.«

Og i 1955 siges det videre: »Det må sikkert påregnes, at tilgangen af nye arealer til anlæg af fredskovsplantager i de kommende år vil blive meget beskeden. Den stærke efterspørgsel efter jord til opdyrkning i forbindelse med den forbedrede opdyrkningsteknik vil også medføre, at selv arealer med vanskelige terrænforhold og lave boniteter vil blive fundet egnede til landbrugsmæssig udnyttelse. Man må sikkert under alle omstændigheder regne med, at det fremtidig ikke vil blive muligt at gå i gang med skovanlæg på arealer, hvor landbrug skønnes at være rentabel.«

I 1956 siges det i årsberetningen: »Megen jord, som tidligere blev vraget af landbruget og overladt til plantagedrift, kan i dag med større øjeblikkelig fordel anvendes til landbrug.« Og: »Det siger også lidt om forholdene, at der i de sidste 5 år, hovedsagelig efter ansøgning og som oftest fordi jorden ønskes opdyrket, er blevet ophævet fredskovspligt på ca. 1900 ha.«

Endnu så sent som i 1959 hedder det i årsberetningen: »Landbruget har i de senere år bl. a. på grund af den tekniske udvikling været i stand til at forskyde dyrkningsgrænsen nedad med det resultat, at betydelige arealer, der var bestemt til skovanlæg, er opdyrket og udstykket til husmandsbrug. Man må håbe, at man har fået et balance-

punkt, således at der ikke fremtidig i større udstrækning vil blive tale om at overføre arealer fra landbrug til skovbrug eller omvendt.«

Men i 1962 hedder det: »Plantningsafdelingen må overveje spørgsmålet om, i hvilken udstrækning man skal indtage de arealer, som landbruget synes på grund af de ugunstige konjunkturer at ville opgive, til plantageanlæg.«

Og videre hedder det: »Det er sandsynligt, at vi i de kommende år bliver nødt til at drøfte retningslinierne for plantningsarbejdet, ikke alene med henblik på ejersynspunkter og ejerinteresser, men også ud fra frednings- og friluftssynspunkter. Vi må derfor i dag spørge: Skal vi standse plantageanlæggene, skal vi tilstræbe en yderligere udvidelse af skovarealet i Jylland, eller skal vi eventuelt opgive og sløjfe en del af de i tidligere tid etablerede hedeplantager?«

I 1965 siger direktør Heick i sin årsberetning: »Det er et faktum, at der i de senere år i stigende grad er åbnet mulighed for nedlæggelse af landbrug, meget ofte med den konsekvens, at de pågældende arealer tilplantes, enten fordi myndighederne kræver det som vilkår for ophævelse af landbrugspligten, eller fordi ejerne selv finder det urimeligt, at arealerne fortsat ligger uproduktivt hen.«

Nu i 1969 er situationen den, at man synes at regne med, at betydelige arealer vil blive opgivet af landbruget på grund af de helt utilfredsstillende økonomiske vilkår. Samtidig er der gennem landbrugslovgivningen skabt vanskeligheder for disse arealers indtagelse til beplantning. — Hvad skal der så ske? — Man må håbe, at de myndigheder, der har med naturfredning, landsplanlægning og landbrugslovgivning at gøre, inden alt for længe kan enes om, hvorledes forholdene skal tilrettelægges, hvem der skal træffe afgørelsen, og hvem der i givet fald skal betale omkostningerne i forbindelse med en ændret anvendelse af jorden. I modsat fald vil de forladte landbrugsarealer hurtigt udvikle sig til skæmmende pletter i landskabet.

I øjeblikket er landbrugets udøvere uhyre pessimistiske, men som vi har set, kan konjunkturerne hurtigt skifte. Man spørger sig selv, om det er sobert at disponere over betydelige arealer under den forudsætning, at det ikke senere bliver både hensigtsmæssigt og attråværdigt at drive landbrug her i landet igen.

Interessen for at dyrke jorden er dybt rodfæstet i store dele af landets befolkning, og spørgsmålet om tilgang til landbruget er formentlig udelukkende bestemt af de økonomiske vilkår, der kan opnås.

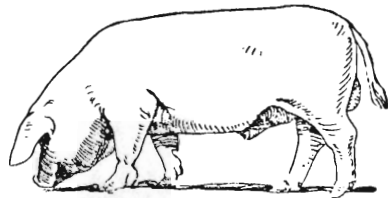
Det kan meget vel igen blive aktuelt at tilbageføre jorder, der nu tages i brug til anden anvendelse, til landbruget.

Velkommen til HERNING

UNGSKUET 1969

i dagene 2.-5. juli

UNGSKUET I HERNING

2., 3., 4. og 5. juli

Skuet omfatter i alt 3100 stk. kvæg, får, svin og heste samt udstilling af redskaber og maskiner for landbrug, havebrug, skovbrug og husholdning. Et stort antal faglige udstillinger vedrørende landbrugets mangeartede virksomhed, udstilling af slagtekalve m. m. m.

**SÆRDELES GODE TILSKUER-
FORHOLD
OG PARKERINGSFORHOLD**

BELARUS MTZ 52

*den t-r-ø-k-k-e-r
på a-l-l-e 4 hjul*

og er selv under
de vanskeligste forhold
den overlegne trækraft
til landbrug, skovbrug
og entreprenørarbejder

BELARUS MTZ 52 er den anerkendte, robuste MTZ 50 med forhjulstræk. 68 DIN HK, 4 cyl. diesel, vægt 3600 kg. – Dæk: 12 x 38 bag, – og 8 x 20 med traktormønster for.

BELARUS MTZ 52 er en russisk slider af format, – et teknisk plets kud, der giver Dem højeste ydeevne for de færreste penge.

kun
26.470,-
(uden styrtbøjle)
1½ års garanti

OLE SØRENSEN & CO. A/S

6000 KOLDING – Telefon (05) 52 51 33*

STATSBEVILLINGERNE

Hedeselskabet har i finansåret 1968/69 til gennemførelse af forskellige plantningsopgaver haft følgende beløb til rådighed:

1. Tilskud til forskellige læplantningsopgaver	2.890.000 kr.
2. Tilskud til anlæg af fredskovsplantager	315.000 kr.
3. Tilskud til 2. kultur og forstlige forsøg	22.000 kr.
4. Tilskud til delvis dækning af Hedeselskabets udgifter til administration af bevillingen til fredskovsplantager og småplantninger, 2 × 70.000 kr.	140.000 kr.
	Ialt: 3.367.000 kr.

De under punkt 1 anførte 2,89 mill. kr. udgør en samlet bevilling til fremme af læplantningsarbejder. Det bevilgede beløb, der har været uforandret siden finansåret 1963/64, anvendes som tilskud til følgende formål:

- a. Planter udleveret gennem de gamle plantningsforeninger og gennem Hedeselskabets læplantningsarbejder.
- b. Dækning af lækonsulentens kontorudgifter m. m.
- c. Vejledning angående hugst og kultur i læplantninger og mindre plantager samt planlægning af læplantningsarbejder og til arbejdsledelse og tilsynsopgaver i forbindelse med læplantningsarbejdernes udførelse.
- d. Til arbejds løn, maskinelt jordarbejde, forsøgs- og demonstrationsplantninger m. v.

Af bevillingen skal lønningerne til det personale, der er beskæftiget ved Hedeselskabets læplantningsarbejder, dels i marken og dels på kontoret, afholdes, og da disse lønninger, i overensstemmelse med den almindelige udvikling i de senere år, er steget meget betydelig samtidig med, at udgifterne til indkøb af planter og til arbejds løn er steget i samme målestok, er Hedeselskabet nu nået til et punkt, hvor man må gøre sig klart, at arbejdet ikke kan videreføres uden en væsentlig forhøjelse af bevillingen.

LÆ-, HEGNS- OG SMÅPLANTNINGER

Den samlede bevilling, der i 1968/69 har været til rådighed til fremme af læplantningsarbejder, var som nævnt ialt 2,89 mill. kr. — Bevillingen er anvendt således:

Tilskud til indkøb af planter gennem plantningsforeningerne ..	250.907 kr.
Til rådighed til plantningsforeningerne til »særlige formål«, såsom administrationsudgifter, demonstrationsudgifter, rejser og lignende ..	25.655 »
Tilskud til planter udleveret gennem Hedeselskabets læplantningsarbejder (læplantningslaugene) ..	289.179 »
Bidrag til opretholdelse af lækonsulentvirksomheden ..	15.000 »
Lønninger m. v. til personalet ved Hedeselskabets læplantningsarbejder ..	1.400.000 »
Lønninger m. v. til personalet ved plantagedistrikterne ..	350.000 »
Udgifter til jordarbejde m. v. i læplantningslaugene ..	1.174.142 »
Det samlede forbrug udgør således ..	3.504.883 kr.
Bevilling for 1968/69 ..	2.890.000 »
Overskridelse i regnskabsåret 1968/69 ..	614.883 kr.

De fra plantningsforeningerne samt landbo- og husmandsforeningerne indsendte regnskaber viser, at der er forbrugt ialt 2,3 mill. planter, nemlig 1,4 mill. nåletræer og 0,9 mill. løvtræer.

I læplantningslaugene er der efter regnskaberne i årets løb anvendt 2,5 mill. planter, nemlig 1,2 mill. nåletræer og 1,3 mill. løvtræer.

I alt er der således i årets løb til de gennem Hedeselskabet og plantningsforeningerne iværksatte læplantningsarbejder forbrugt 4,8 mill. planter, nemlig 2,6 mill. nåletræer og 2,2 mill. løvtræer, der er fordelt til 5606 modtagere, og som i indkøb har kostet ialt 1.425.524 kr.

I finansåret 1967/68 blev der ialt til læplantningsformål uddelt 7,2 mill. planter til en samlet indkøbspris af 1.926.966 kr.

Antallet af anvendte planter viser en nedadgående tendens. Dette skyldes bl. a., at der er lagt stigende vægt på gennemførelse af egentlige læplantninger, der medfører et mindre planteforbrug og en større udgift til arbejdsledning og arbejdsløn, end arbejdet med anlæg af småplantninger.

Gennem Hedeselskabets læplantningsarbejder er i de senere år anlagt færre og færre småplantninger samtidig med, at en stigende del af udgiften er pålagt de interesserede lodsejere.

Som følge af den samlede bevillings relative reduktion er en stadig større del medgået til lønninger og arbejdsløn, og den samlede aktivitet har derfor været dalende i en sådan grad, at Hedeselskabet ikke fuldt ud har kunnet udnytte personalets kapacitet. Det vil derfor ikke være forsvarligt at fastholde hele personalet, medmindre bevillingen forøges. På den anden side vil en reduktion af personalet medføre, at Hedeselskabet ikke vil kunne imødekomme de anmodnin-

I løbet af de sidste år er hele planteskolevirksomheden under A/S Plantningselskabet Sønderjylland flyttet til den nordlige udkant af Skærbæk og derefter moderniseret. Byggeriet har omfattet kontorer, pakkehaller, maskinhuse, kølerum m. m.

ger om gennemførelse af kollektive egns-læplantninger, som i stort antal modtages gennem de lokale landbrugsorganisationer.

Bevillingen er, som det vil ses af foranstående regnskabsopstilling, i det forløbne år overskredet med et meget betydeligt beløb, og Hedeselskabet finder, at man nu er nået til et punkt, hvor man må tage stilling til, om der kan afsættes en større bevilling til formålet, eller om man helt skal sætte de kollektive læplantningsarbejder i stå og opsigte det personale, der har været beskæftiget med arbejdets udførelse.

Landbrugsministeriet behandler for tiden en af De samvirkende danske Husmandsforeninger og De samvirkende danske Landboforeninger i juni 1968 fremsendt anmodning om forhøjelse af bevillingen.

I Hedeselskabets årsberetning for 1967/68 er der gjort nærmere rede for de synspunkter og retningslinier, der er lagt til grund for arbejdets udførelse i egnsvise læbæltesystemer af fierrækkede løvtræhegn, således som det forsøgsvis er udført bl. a. på Grindsted-egnen.

ARBEJDET I LÆPLANTNINGSLAUGENE

har i det forløbne år haft følgende omfang:

Pløjning af planteriller med traktor til læhegn	923 km
Pløjning af planteriller med hestetrukne redskaber	95 »
Gravning med håndkraft	35 »
Ialt er der udført jordarbejde til plantning af læhegn med	1053 km

Dette er lidt mindre end året forud, hvilket bl. a. skyldes en langvarig frostperiode i marts måned 1968, som hindrede alt jordarbejde.

En væsentlig part af hegnene er anlagt i systematiske egnsvisse læplantninger. Der er indtil i dag modtaget anmeldelse om 12 læplantningslaug af denne karakter.

Foruden den egentlige hegnsplantning er der i årets løb udført jordarbejde til 157 ha småplantninger, idet der med traktor er pløjet 114 ha og med håndkraft gravet huller på 43 ha. Småplantningerne er hovedsagelig gennemført på arealer, som er vanskelige at drive som landbrug, f. eks. skråninger og kiler, men iøvrigt må det siges, at en del af disse plantninger udgør et naturligt led i de pågældende områders læmæssige opbygning.

Der er i årets løb anvendt ialt 2,5 mill. planter til Hedeselskabets læplantningsarbejder og udbetalt 1.250.000 kr. til arbejds løn og traktorarbejde.

I vinterperioder, hvor personalet på grund af den frostbundne jord ikke har kunnet beskæftiges med jordarbejde, har det forestået forskellige vedligeholdelsesarbejder, såsom klipning og tynding af ældre hegn, arbejder som fuldt ud betales af de pågældende lodsejere.

FREDSKOVSPANTAGER

Ved udgangen af 1968 var der med Hedeselskabets medvirken anlagt fredskovsplantager på 105.902 ha*) med et tilplantet areal på 84.808 ha*).

I 1968/69 er der ved oprettelse af nye fredskovsplantager og udvidelse af ældre tilkommet 238 ha, og samtidig er fredskovsplantagen ophævet på 104 ha, således at nettotilgangen i det fredskovsplantage areal i årets løb har udgjort 134 ha.

I 1968/69 er der tilplantet 219 ha. — Kulturudgiften i forbindelse hermed har andraget 320.116 kr., svarende til 1462 kr. pr. ha, og der er ydet 169.300 kr. i statstilskud til tilplantningen. Endvidere er 70 ha ældre bjergfyrearealer blevet underplantet med en samlet bekostning på 99.156 kr., svarende til 1417 kr. pr. ha, og staten har til disse arbejder givet et tilskud på 38.015 kr. Lægges til de anførte tal udgiften til tinglysning og opmåling i forbindelse med oprettelse af fredskovsplantager, en udgift, der afholdes af statskassen, bliver forbruget af årets bevilling til fredskovsplantager, som er på 315.000 kr., ialt 212.418 kr.

2. KULTUR

Til rådighed til anlæg af 2. kultur i fredskovsplantager har der atter i år været 22.000 kr.

Bevillingen er overskredet med et mindre beløb, idet der er anvendt 22.454 kr., som er fordelt på 48 plantager.

Beløbet er, som i tidligere år, først og fremmest anvendt i bjergfyreplantager samt mindre plantager, hvor der ikke kan forventes ind-

*) revideret pr. 13/12 1968.

tægter de første mange år, og hvor ejeren ikke af egne midler har mulighed for at dække udgifterne til de nødvendige kulturanlæg.

Bevillingen har været afsat med det nævnte beløb siden finansåret 1949/50. — Det vil være forståeligt, at det i dag er en meget begrænset håndsrækning, man kan give de små plantageejendomme for at få kulturarbejder sat i gang.

PRISER OG AFSÆTNING

Situationen på det danske træmarked var i 1968 først og fremmest præget af en stærk stigning i eksporten. Stigningen skyldtes dels det forøgede udbud efter stormfaldene i 1967, dels den hjemlige devaluering i november 1967, der gjorde dansk træ mere konkurrencedygtig på eksportmarkedet, og endelig en tilsyneladende stærk stigning i forbruget af træ hos vore vigtigste udenlandske aftagere. Værdien af landets samlede træeksport er i 1968 i forhold til året forud steget med ca. 100 % fra ca. 55 mill. kr. i 1967 til ca. 100 mill. kr. i 1968.

Importen af savskåret nåletræ er til gengæld faldet, idet forbruget af grantømmer til det indenlandske byggeri i endnu højere grad end i de nærmest foregående år er blevet dækket af dansk træ.

Afsætningen af savskåret nåletræ på hjemmemarkedet har også, navnlig i sidste halvdel af 1968, hvor byggeaktiviteten blev stærkt forøget, været yderst tilfredsstillende og har været afgørende for afviklingen af savværkernes betydelige lagerophobning i årets løb og de store træmængder fra stormfaldene, der endnu henlå i skovene i foråret 1968.

Det er stadig ikke lykkedes, mere end 1 år efter stormfaldskatastrofen, at opnå tilfredsstillende prisforhold på tømmermarkedet.

De vejledende priser på tømmer fra marts 1967, der, som følge af den kaotiske markedssituation efter de store stormfald i 1967, blev reduceret med en katastroferabat på 25 %, er det trods gentagne forhandlinger mellem Træindustriens Fællesrepræsentation og Dansk Skovforenings Handelsudvalg i det sidste halve år ikke lykkedes at få afløst af et nyt sæt vejledende priser.

Uanset manglende prisaftaler har der imidlertid, bl. a. fordi mange savværker har haft vanskeligheder ved at fremskaffe de nødvendige tømmermængder, i 1968 kunnet konstateres en langsom afvikling i den ydede katastroferabat, og man forventer, på det tidspunkt da denne beretning skrives, en vis prisstabilisering omkring eller lidt under de i marts 1967 fastlagte vejledende priser.

På eksportmarkedet (Tyskland, Holland) har Dansk Skovforenings Handelskontor allerede gennem nogen tid afsat betydelige

partier tømmer til priser, der svarer til de danske vejledende priser fra 1967.

Den snævre sammenhæng mellem prisen på dansk tømmer og prisen på svensk savskåret træ har hidtil gjort det vanskeligt at kræve væsentlige prisforhøjelser uden samtidig at friste tømmerhandlerne til at hjemtage en stigende del af deres forbrug i form af svensk savskåret træ.

Den svenske markedsandel i savskåret træ i Danmark har i de senere år ligget på 35-40 % af landets forbrug. På grund af den før omtalte prisnedsættelse på dansk tømmer i efteråret 1967 og en øget propaganda for dansk træ er det i 1968 lykkedes savværkerne at reducere den svenske markedsandel til 5-10 %.

Det er naturligvis af interesse for Danmarks skovbrug at bibeholde denne øgede markedsandel, idet man til trods for stormfaldene på lidt længere sigt må vente et stigende udbud af dansk tømmer. Skovejerne må så samtidig håbe på, at prisforholdene vil udvikle sig således, at skovene kan opnå et acceptabelt udbytte af skovdriften.

Afviklingen af det stormfældede træ var i Jylland stort set tilendebragt sidst på efteråret 1968, hvorefter tilførslerne af stormfaldstræ til de nordjyske og midtjyske savværker hørte op samtidig med, at hugsten blev genoptaget i de skove og plantager under Statsskovbruget, Hedeselskabet og Klitvæsenet, hvor der siden stormfaldene havde været dekretet hugststop.

Ønsket om at ophæve det midlertidige hugststop i Hedeselskabets egne plantager på daværende tidspunkt (1. oktober 1968) fremfor at vente, indtil priserne havde bedret sig, må endvidere ses på baggrund af Hedeselskabets forringede likviditet som følge af hugststopet.

Som bekendt fik Hedeselskabet i 1968/69 tilsagn om et lån på 1½ mill. kr. af statskassen, fordelt med ½ mill. kr. til finansåret 1967/68 og 1 mill. kr. til finansåret 1968/69, til imødegåelse af den stærkt forringede likviditet. Ved lånets overtagelse anså man det for sandsynligt, at tømmerpriserne ville stige igen, når stormfaldet var afviklet, således at man, selv om regnskabet måtte belastes med betydelige renteudgifter, ville kunne undgå en varig forringelse af likviditeten ved at udskyde hugsterne.

Tømmerpriserne rettede sig imidlertid ikke så hurtigt som ventet, og da man bl. a. af den grund frygtede en vis nedgang i aktiviteten i de private plantager, der administreres af Hedeselskabet, følte man sig nødsaget til så hurtigt som muligt at genoptage tømmerhugsten i fuldt omfang i selskabets egne ejendomme.

Øverst udlevede hvidgran, der er værdiløse som lægivere. Hedeselskabets maskincentral rydder dem, som det vises i et andet eksempel forned. De nye flerrækkede læhegn følger efter.

På spånplademarkedet er der i det forløbne år opnået visse prisforhøjelser samtidig med, at der er ændret i de hidtil praktiserede sorteringsbestemmelser på en sådan måde, at det er kommet skovene til gode.

På baggrund af de almindelige omkostningsstigninger har disse forbedringer dog ikke ændret ved det faktum, at det ved levering af småt spånpladetræ er umuligt for skovene at få dækning for de direkte udgifter i forbindelse med hugst og forsendelse af træet til de pågældende industrivirksomheder.

I bestræbelserne for at gøre hugsten af de mindre effekter mere lønsom for skovene og for at sikre sig, at spånpladeindustrien også fremtidig kan disponere over de nødvendige råtræmængder, er der indledt et nært samarbejde mellem Skovteknisk Institut, Novopan Træindustri og Hedeselskabet i et forsøg på at rationalisere hugstarbejdet, sorteringen af træet og eventuel transport til fabrikken.

Den stadige kapacitetsforøgelse, der prægede den hjemlige spånpladeindustri i 1967/68, er fortsat i uformindsket omfang i 1968/69. Produktion og afsætning er stadig stigende, og trods stadig lave færdigvarepriser synes spånpladeindustriens driftsresultater som helhed at være særdeles tilfredsstillende.

Det store forbrug af plader har hos producenterne skabt en vis frygt for, at der på lidt længere sigt kan opstå mangel på råtræ. For at imødegå en sådan eventualitet søger spånpladeindustrien derfor nu at sikre sig savværkernes produktion af skaller (affaldstræ), der hidtil i en vis udstrækning er blevet solgt til eksport. Skallerne vil blive opfliset på værkerne og transporteret som flis til spånpladefabrikkerne, der nu har teknisk mulighed for at anvende savværksflis i spånpladefabrikationen. Opflisning af skaller på savværkerne vil tillige betyde en rationalisering af savværkernes behandling af affaldstræet.

Afsætningen af *kassetræ* har været nogenlunde tilfredsstillende og er stort set sket til samme priser som sidste år. Forbruget af kassetræ på det traditionelle marked (fiske- og kartoffelkasser) er i stadig tilbagegang. Man anvender i stadig stigende grad plastikprodukter til disse formål.

De enkelte nye anvendelsesmuligheder for kassetræ, der med mellemrum dukker op (pallets, specialkasser), betyder dog sammen med det stigende forbrug af træ af kassetrækvalitet til spånplade- og cellulosefabrikationen, at kassetræ er et effekt, der stadig spiller en væsentlig rolle i den samlede omsætning.

Lidt hugststatistik

Nedennævnte oplysninger om den samlede hugst i de af Hedeselskabet administrerede plantager omfatter *regnskabsåret 1967/68*.

Udkantsbevoksning af omorika, plantet omkring 1937 i Frodeslund plantage. De står i sydsiden af plantagen og klarer sig her bedre end rødgranen. Distriktet anvender nu en del omorika i udkanter. Arten er karakteriseret ved den meget slanke form med nåle på grene og skud oftest helt til jorden selv i de tætteste bevoksninger (fot. maj 69).

Det bevoksede areal i Hedeselskabets egne plantager udgjorde pr. 31/3 1968: 10.090 ha. Den samlede hugst i disse plantager androg ialt 27.864 m³ eller ca. 2,8 m³ pr. ha bevokset areal. Der er skovet ca. 4.000 m³ mindre end den planmæssige hugst, hvilket må ses som en direkte følge af det indførte hugststop i tømmer efter stormfaldene.

Den samlede hugst i de private plantager under Hedeselskabets detailedelse androg i samme tidsrum: 95.162³ (i 1966/67: 84.527 m³), svarende til en hugst på ca. 2,1 m³/ha bevokset areal.

Nåletræshugstens fordeling til de enkelte effektarter bærer i egne plantager stærkt præg af det omtalte hugststop i tømmer, der har

medført en øget hugst af navnlig snitgavn og spånpladetræ og en øget indsats for at udnytte pyntegrønt- (og juletræ-) produktionen.

I de private plantager er hugstens procentfordeling til effekter derimod stort set uændret. Herfra dog undtaget spånpladetræ, hvor hugsten er steget med ca. 4 % i forhold til sidste års hugst.

INDTÆGTS- OG UDGIFTSFORDELINGEN I HEDESELSKABETS EGNE PLANTAGER

Bruttoindtægten i Hedeselskabets egne plantager udgjorde i regnskabsåret 1968/69: 2.833.140 kr.

Den procentiske fordeling samt indtægten i kroner pr. ha bevokset areal, fordelt til hovedkontiene, har i de sidste 3 regnskabsår været følgende:

	1966/67		1967/68		1968/69	
	pct.	kr./ha bev. areal	pct.	kr./ha bev. areal	pct.	kr./ha bev. areal
Salg af træeffekter incl.						
pyntegrønt og juletræer	94	318	93	234	91	253
Ændring i lagerbeholdning	0	0	÷ 1	÷ 2	2	6
Boligfradrag, fradrag for tjenestejord, udleje . . .	2	6	2	4	2	5
Indtægter v. bivirksomhed (jagleje m. v.)	4	13	5	13	4	13
Diverse andre indtægter ..	0	2	1	3	1	2
Ialt indtægter	100	339	100	252	100	279

Salget i 1968/69 har fordelt sig på følgende måde:

Salg af gavntræ	2.140.815 kr.
Salg af brænde	128.627 kr.
Salg af juletræer	102.265 kr.
Salg af pyntegrønt	199.514 kr.

Den samlede udgift for Hedeselskabets egne plantager beløb sig i regnskabsåret 1968/69 til 2.891.161 kr.

Indtægterne i 1968/69 er i forhold til 1967/68 steget med 27 kr./ha bevokset areal, svarende til ialt 318.718 kr.

Indtægtsstigningen er en følge af, at hugsten i tømmer pr. 1. oktober 1968 er genoptaget i fuldt omfang, således at den samlede hugst pr. 31/3 1969 er ca. 4.500 m³ større end hugsten i 1967/68.

Udgiftssiden viser i forhold til 1967/68 et fald på ialt ca. 72.000 kr., der bl. a. hidrører fra besparelser på kulturudgiften som følge af en mindre kulturareal og et mindre planteforbrug (større planteafstand).

BANG & OLUFSEN
A/S LEVERANDØR TIL DET KONGELIGE
DANSKE HOF

FOR DEN KREDS, DER DISKUTERER
SMAG OG KVALITET

11-10-1951
11-10-1951
11-10-1951

NR. SNEDE BETON- og CEMENTVAREFABRIK

▲ nr. 192 K. (K betyder frivillig kontinuerlig kontrol).

Alt i betonvarer!

Specialitet: GT rør, 1 m og 2 m længder.

STORT UDVALG I LANDBRUGSRØR m. og u. FALS

Bygge- og fundablokke samt havefliser

*Udlejning af: Gravemaskiner, dozere, rendegravere,
byggekraner m. m.*

TELF. 77 10 93

Lørdag LUKKET

Træplanter til have og kirkegård,
mark og skov.
Plantegræs.

Lomborgs Planteskole

Granhøj v. Aalborg
Tlf. 12 01 01 Tlf. 13 40 40

Stort faveillustreret
katalog
sendes gratis
på forlangende

Hulkjærhus Planteskole

Rødkjærsgade

Telefon Ans (068 - 7 91 11) 25

PLANTER TIL SKOV
LÆHEGN OG HAVE

når det drejer sig om

familie/service, lønkonto/service og de skatte-
begunstigede opsparingsformer – så tag **Privat-
banken med på råd!** – De vil opdage, at en
moderne bank som Privatbanken yder effektiv
service langt ud over det, man i almindelighed
opfatter som bankservice.

PRIVATBANKEN FOR VIBORG OG OMEGN

FILIAL AF PRIVATBANKEN I KJØBENHAVN A/S

Sct. Mathiasgade 15 . Telefon (06) 62 26 00

AFDELINGER I BJERRINGBRO, SKALS OG HALD EGE

CLOC

Tyveårig beplantning i afgravet brunkulsleje (fot. 1969).

I forhold til budgettet (1968/69), hvori normalhugsten på grund af det indførte hugststop for tømmer var reduceret med ca. 9000 m³, svarende til et netto på ca. 450.000 kr., viser årsregnskabet en forbedring på ca. 540.000 kr., idet det i årets sidste halvdel, efter tømmerhugstens genoptagelse, er lykkedes ikke blot at hugge normalhugsten, men ca. 1000 m³ mere eller ialt ca. 32.600 m³.

ARBEJDS- OG BESKÆFTIGELSESFORHOLD

I finansåret opnåede skovens arbejdere følgende lønstigninger:

	Tidspunkt	Timeløn		Akkorder
		Mænd	Kvinder	
Forhøjelse i h. t. overenskomsten	1/4 1968	22 øre	22 øre	0
Arbejdstidsforkortelse	1/7 1968	30 øre	22 øre	2,4 %
Julipristallet (1 dyrtidsportion)	1/9 1968	20 øre	20 øre	3,4 %
Ialt i 1968/69		72 øre	64 øre	5,8 %

Ifølge overenskomsten af 1/4 1967 skulle arbejdstiden pr. 1. juli 1968 ned-sættes fra 44 til 42 1/2 time om ugen. Med denne ændring i arbejdstiden ligger timetallet for skovarbejdere nu på en sådan størrelsesorden, at flere distrikter i lighed med mange byerhverv har indført lørdagsfrihed — i det mindste i sommerhalvåret.

I plantagerne har der været ansat 377 helårsbeskæftigede, hvor der i 1967 var 407 beskæftiget (851.264 timer ialt).

I 1968 har der været tale om en mindre tilbagegang rent arbejdsmæssigt set — ca. 9 % beregnet på antal arbejdstimer. Denne nedgang skyldes først og fremmest en vis tilbageholdenhed i hugsten af tømmer i den periode, hvor priserne var små. — For Hedeselskabets egne plantagers vedkommende har der endog været tale om et hugststop af stort tømmer.

Diverse tillæg og sociale ydelser for 1968 udgør 962.136 kr. eller 11,6 % af den samlede arbejds løn, altså et ikke uvæsentligt tillæg.

BRUNKULSLEJERNES TILPLANTNING

Der er ikke i årets løb foretaget anmeldelse af åbning af nye brunkulslejer overfor tilsynet. Brunkulsproduktionen er dog endnu af et betragteligt omfang, men er koncentreret på nogle få lejer.

Arbejdet med tilplantningen af de omgravede arealer er fortsat i det forløbne år. For private entreprenørers regning har Hedeselskabet foretaget tilplantning af et areal, der — beregnet på plante-forbruget — ligger en smule højere end de nærmest foregående år, ialt ca. 35 ha.

Der er endnu kun foretaget få færdigmeldinger af det arbejde, som loven fra 1958 påbyder, og hvor det har været tilfældet, drejer det sig kun om mindre lejer, men selv i de større lejer, hvor der endnu graves, begynder resultaterne af tilplantningsarbejdet i henhold til ovennævnte lov at vise sig.

Vore erfaringer her i landet med tilplantning af omgravede brunkulslejer strækker sig tilbage til 1921, og mange beundringsværdige resultater er siden opnået gennem privat initiativ. Erfaringerne herfra samt fra den videnskabelige forskning på området videreføres gennem det arbejde, der udføres i henhold til brunkulsloven.

Efter skøn har man vurderet, at der herhjemme henligger ca. 3000 ha omgravede brunkulslejer. Heraf er omkring 300-350 ha omgravet efter lovens ikrafttræden i 1958.

Selv om enkelte egne herhjemme er stærkt præget af denne udnyttelse af vore brunkulsforekomster, må de arealer, som frembyder disse særlige problemer, vurderet efter international målestok, betragtes som relativt beskedne. Alligevel har mange herhjemme interesseret sig for brunkulslejernes særlige problemer, og på internationalt plan er spørgsmålet om lejernes retablering af stor interesse. Således holdes der i år i U. S. A. et symposium med emner omkring brunkul, forekomst, udnyttelse, retablering m. v., og i dette symposium vil der også være dansk deltagelse.

SKOVFRØVIRKSOMHEDEN

Frøsætningen i danske skove var i 1968/69 af meget beskedent omfang og for vigtige træarter som rødgran, sitkagran, ædelgran, nordmannsgran, nobilis, douglasgran m. fl. så ringe, at frøindsamling ikke har været mulig.

A/S Plantningsselskabet Sønderjyllands planteskole i Skærbæk har en stor afdeling med prydplanter.

SKOVTRÆFORÆDLINGEN

Arbejdet med vegetativ opformering har været af beskedent omfang og udelukkende omfattet rødgran, hvoraf er udført 2300 podninger. Opformeringen er et led i opbygningen af ret store klonsamlinger af rødgran efter en plan udarbejdet af Statsskovenes Planteavlstation og Hedeselskabets Skovfrøcentral i fællesskab.

Der er udplantet færdige podninger i klonsamlinger og frøhaver af rødgran, sitkagran, contortafyr og *Abies nobilis*. For sidstnævnte arts vedkommende kan anføres, at der samlet er udplantet ca. 1500 podninger af 100 udvalgte »blå« kloner i et kombineret klonforsøg og frøhaveanlæg.

Med hensyn til *Abies nobilis* kan endvidere nævnes, at der i plantagen C. E. Flensborg er anlagt et forsøg med henholdsvis 24 og 20 afkom af danske bevoksninger og udvalgte enkelttræer som et led i en forsøgsserie planlagt af Statsskovenes Planteavlstation.

Der er i årets løb foretaget en række undersøgelser og målinger i allerede etablerede forsøg, hvorved bl. a. er konstateret ret store variationer mellem afkom fra forskellige enkelttræer. Forskellige resultater af de foretagne undersøgelser vil formentlig blive offentliggjort i nær fremtid.

HEDESELSKABETS CENTRALPLANTESKOLE

Vækstsæsonen 1968 var i perioder præget af ringe nedbør, og der kan ikke være tvivl om, at de tre planteskolers effektivt virkende vandingsanlæg har været medvirkende til, at planternes tilvækst trods alt blev normalt god. Septemberfrosten forårsagede kun minimale skader på lærk og sitkagran.

Efterårssalget svigtede til dels, og dette forhold i forbindelse med ret omfattende frostskafer af nåletræer i april 1969 og med den sent startende planteudlevering i indeværende forår kunne nok skabe en del pessimisme. Store antal salgbare rødgran var i forvejen afskrevet som usælgelige, og nu truede den korte forårssæson med at begrænse salget af øvrige plantearter.

I begyndelsen af maj, da disse linier skrives, — efter godt tre ugers ekspedition — ser billedet noget lysere ud: Udover lærk og hvidgran (og naturligvis rødgran) synes det, som om øvrige plantearter vil blive udsolgt, blot vejret vil holde sig køligt 14 dage endnu.

Det er ufatteligt, at ikke mange flere benytter sig af plantning i efteråret, idet dette praktiseret rigtigt kan give lige så godt — og ofte bedre — resultat end forårsplantning. Ved at strække plantesæsonen på denne måde, så der udleveres lige så mange planter om efteråret som om foråret, vil såvel kunderne som planteskolerne opnå en større fordel: Det er lettere at disponere, kunderne behøver ikke at vente så længe på at få planterne (det er umuligt at tilfredsstille alle kunder med hensyn til leveringstid, når plantesæsonen indskrænkes til 3-4 forårsuger), og planteskolerne kan glæde sig over at opgrave og servere planterne på behørig, forsvarlig måde. Den meget koncentrerede udlevering medfører ofte fejlekspeditioner og dårlig kontrol med optagning og udlevering af planterne.

Kan kunderne ikke indstille sig på at benytte eftersommeren og efteråret til plantning, er den eneste udvej en yderligere rationalisering og mekanisering af planteekspeditionen i forbindelse med benyttelse af kølehus til planteopbevaring.

I de senere år er der sket en mærkbar ændring i planteforbruget, idet løvtræerne er blevet helt dominerende. Dette er først og fremmest et resultat af skovbrugets dalende anvendelse af nåletræer (og andre planter i det hele taget), men også fordi man indenfor læplantningen og lignende rekreativ plantning koncentrerer sig først og fremmest om brugen af løvtræer. Det er højst sandsynligt, at behovet for løvtræer vil stige væsentligt i de kommende år, og en udvidelse af produktionskapaciteten synes derfor at være påkrævet.

Samtidig med denne udvikling er der opstået en voksende forståelse af og interesse for at anvende egnet formeringsmateriale, når det gælder planter til rekreative formål — i høj grad inspireret af skovbrugets proveniensforskninger.

På centralplanteskolen er sortererummet udvidet til dobbelt kapacitet, og en bundtemaskine er anskaffet. På ønskesedlen står stadig opførelse af hensigtsmæssige plantelader i Skodborg og Guldager og af et kølerum på Tvilum Skovgård.

AREALKØB OG -SALG

Hedeselskabet har i det forløbne år erhvervet ejendommen matr. nr. 1 l, Ø. Hedegård, Oudrup sogn (*Ewalds plantage*), på ialt 19,7 ha.

I de vældige brunkulslejer ved Søby produceres der endnu en del brunkul. I maj 1969 flyttede denne 120 meter lange transportør endnu overjord væk ned til 16-18 meters dybde (fot. maj 69).

Arealet, der grænser direkte op til Hedeselskabets ejendom, Rønhøj plantage, er delvis bevokset (ca. 15 ha) med 30-40 årig rødgran af ret god bonitet.

TJENESTEBOLIGERNE M. M.

Hedeselskabets bygningsvirksomhed har i 1968/69 for plantingsafdelingen gennemført en række bygge- og reparationsarbejder på afdelingens tjenesteboliger.

Der er fuldført 12 projekter med en samlet udgift på 404.000 kr., 1 projekt med en byggeudgift på 6.500 kr. er under udførelse, og 4 projekter med en samlet overslagssum på 49.000 kr. er udarbejdet og klar til iværksættelse i 1969/70.

I private plantager er der gennemført 2 arbejder med en samlet udgift på 7.500 kr., 2 projekter med en samlet overslagssum på 26.000 kr. er udarbejdet, og bygningsvirksomheden har desuden efter plantingsafdelingens anmodning foretaget forskellige bygningssyn.

HEDESELSKABETS PLANTAGEREGULERING

I 1968/69 er der udført planlægningsarbejder på ialt 4.108 ha. Det planlagte areal kan opdeles på følgende måde:

<i>Egne plantager:</i>	<i>Planrevisioner</i>		<i>1. gangs planlægning</i>	
	<i>antal</i>	<i>areal, ha</i>	<i>antal</i>	<i>areal, ha</i>
Bødskovgård (4. distrikt)	1	74		
Alslev (8. distrikt)	1	50		
Ialt egne plantager	2	124		
<i>Private plantager:</i>				
0—50 ha			2	44
50—100 ha	1	80		
100—500 ha	1	198	2	646
over 500 ha	1	730	3	2286
Ialt private plantager	3	1008	7	2976

Plantagereguleringen har desuden ydet bistand ved driftsbogføringer og vurderinger samt assisteret ved anlæg af nye gødningsforsøg.

GØDNINGSFORSØG I PLANTAGERNE

Forsøgsrækken i ældre hedegrøn er i foråret 1968 suppleret med et nyt forsøg på sydvestjyske bakkeø (*Orten plantage*), og rækken omfatter dermed ialt 22 forsøg.

I foråret 1969 er der endvidere anlagt et NPKMg-forsøg i ung skovfyrr på Djursland (*Ulstrup Mosegård*) samt 2 kulturforsøg, dels et doseringsforsøg med fosfat (med og uden nedharvning) i 10-årig rødgrøn i *Gjellerup plantage*, dels et NKMg-forsøg i 5-årig douglas-blågrøn med mangelsymptomer (*Ørnbjerg Mølle* på Djursland).

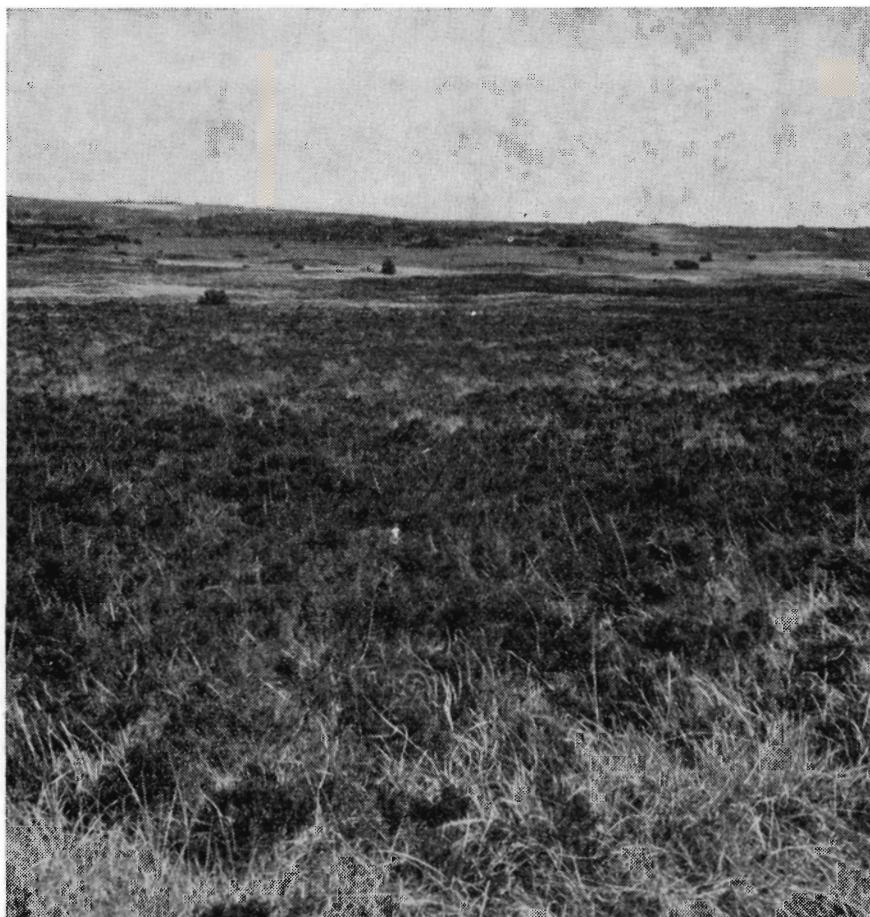
For alle gødningsforsøg, både gamle og nye, er udarbejdet anlægsrapporter, som sammen med foreløbige forsøgsresultater er tilsendt samtlige plantagedistrikter. Ved en årlig ajourføring med hensyn til nye forsøg og forsøgsresultater vil det hermed være muligt at holde distrikterne og andre interesserede løbende orienteret om arbejdsforløb.

To ældre kulturforsøg fra midten af halvtredserne er i årets løb blevet målt.

Professor Carl Mar. Møllers store forsøg i *Gedhus plantage* med tilskud af forskellige kvælstofkilder til rødgrøn for at imødegå stampeperioden er bearbejdet, og forsøgsrapport er under udarbejdelse.

Om jordforbedringsforsøget i *Dejbjerg plantage* er der i Hedeselskabets Tidsskrift (nr. 3, 1969) udsendt beretning om de foreløbige resultater.

Forsøget viste så kraftigt udslag for fosfattilførsel, at der ikke kan herske tvivl om nødvendigheden af at anvende denne gødning ved nykultur i hede på de vestjyske bakkeøer. Sådanne nyanlæg sker imidlertid nu kun i begrænset omfang, hvorfor interessen for afgø-

Fredet nordjydsk hedeareal.

rende vækstmæssige forbedringer af de vestjyske plantager ved hjælp af en grundgødskning med fosfat koncentrerer sig om de allerede eksisterende kulturer og bevoksninger. Det er dog usikkert, om vi altid kan forvente samme gode effekt som i Dejbjerg-forsøget, hvis fosfatet ikke pløjes eller harves ned, men nye forsøg vil dog ret snart kunne belyse dette spørgsmål.

I/S Skærbæk savværk. Driftsåret 1968, i hvilket savværket passerede 20-årsdagen for dets eksistens som interessentskab, var præget af en afsætningsmæssig svag start i begyndelsen af året, som ikke helt blev udlignet af den gunstige afsætning i slutningen af året.

Man nåede således ikke at komme op på en fuldstændig udnyttelse af kapaciteten, men på trods heraf må driftsresultatet betegnes som tilfredsstillende.

Omkring 1. oktober gik savværket efter hugstoppets ophævelse over til at hjemtage råtræ fra de normale leverandører.

Den 16. december 1968 nedbrændte den landskendte kiosk i Kongenshus Mindepak. Til pinse var en ny og lidt større opført på samme sted.

Guldborgland savværk. Savværket opskar i 1968/69 3.752 m³ tømmer, heraf blev 1.277 m³ indkøbt fra det stormhærgede område i Sønderjylland. Der er opskåret 555 m³ mindre end foregående år.

Afsætningen af de opskårne effekter har fra august 1968 og året ud været stærkt stigende, og denne tendens må skønnes at fortsætte i 1969.

Troldhede Pladeindustri A/S. Tilførslerne af råtræ til fabrikken i Troldhede har i 1968 holdt sig på et nogenlunde uændret niveau i forhold til leverancerne i det foregående kalenderår.

Prisen på Troldtekt-træ (gran) har siden november 1967 — under indtryk af de endnu kun svage prisstigninger på tømmermarkedet — holdt sig uændret.

Prisen på Danatex-træ (fyr) er i januar 1969 blevet forhøjet.

Hedeselskabets salg af grangrønt. Gennem Hedeselskabets salg af grangrønt er der i efteråret 1968 solgt 1907 tons grønt. Som i de nærmest foregående år er der stadig en tendens til mindre bestillinger fra de enkelte kirkegårde. Salgsbeløbet for det leverede grønt har været 627.872 kr. excl. moms.

Iøvrigt har der ikke været større vanskeligheder med fremskaffelsen af en tilfredsstillende kvalitet af pyntegrønt.

Hedeselskabets juletræssalg. Igen i 1968 mærkede man følgerne af de store tilplantninger med rødgran for godt 10 år siden. Udbuddet var meget stort og stykprisen beskedent.

Der blev solgt 86.089 stk. juletræer samt ca. 88 tons pyntegrønt, hvilket nogenlunde er de samme mængder som i fjor. Rødgranen repræsenterer langt den største del af juletræerne, nemlig 82 %.

Salget indbragte brutto 455.699 kr., hvilket er en mindre fremgang sammenlignet med året før. Hovedparten af træerne og grøntet er afsendt til Grøn-

Ved et møde i Kolding i april for sydjyske og fynske funktionærer ved Hedeselskabet tog fotografen ovenstående billeder af de tre afdelingsledere (fra venstre): Steenstrup, Schledermann Larsen og Venov i karakteristiske stillinger, medens de talte til medarbejderne. Nederst lytter bestyrelsens formand, godsejer A. Olufsen, og direktør Fr. Heick til.

land, Færøerne, Island, Sverige, Tyskland, Schweiz og Italien. 76% af førnævnte salgsbeløb er hentet hjem fra disse lande.

Virksomheden i Brande. Salget af hegnsmaterialer i 1968/69 viser en fremgang på ca. 80.000 kr. i forhold til året 1967/68. Salget af trækul og tjæreprodukter har haft samme omfang som i året 1967/68.

Virksomhedens samlede salg i året 1968/69 har ialt andraget ca. 1.809.000 kr.

Det nye anlæg til fremstilling af trækulsbriketter er i drift, og Hedeselskabets trækulsbriketter er på markedet.

Oparbejdningsafdelingen stiller også med en nyhed til sæsonen 1969. Det er en ny hegntype — »lærke-hegnet« —, som opstilles uden brug af søm eller skruer. Lærke-hegnet er helt igennem lavet af trykimprægneret lærk. Det har ibenholtssorte stolper og gyldenbrune, runde, vandretliggende rafter. Lærke-hegnet har fået en særdeles god modtagelse hos virksomhedens kundekreds.

Salget af flagstænger har været stadig stigende, og virksomheden har derfor købt en automatisk flagstangsmaskine.

Hedeselskabets maskincentral. Maskincentralen har i det forløbne år været fuldt beskæftiget i den tid, det har været muligt at køre, men på grund af frost har der været en usædvanlig lang standsning på ca. 5 måneder. Dette i forbindelse med landvindingsarbejdets standsning og omfattende reparationer på maskincentralens 2 største maskiner har påvirket økonomien i uheldig retning.

Der er i årets løb afsluttet landvindingsarbejde i Varnæs mose og Jegerup Østermose, desuden er der udført dybdepløjningsarbejder i ret stort omfang i Tønder amt for Hedeselskabets distriktskontor og for Statens Jordlovsudvalg;

for jordlovsudvalget ligeledes foretaget planering og tilsåning af forstranden ved Hjerpsted samt kultivering af Bjørnkær mose.

Maskincentralen har foretaget udvidelse af Kgl. dansk Aero Klubs flyveplads ved Arnborg og anlagt en flyveplads ved Sdr. Felding.

Der er foretaget ret omfattende rydninger af gamle hvidgranhegn og efterfølgende jordbehandling i det sydlige Jylland.

Der er endvidere foretaget udvidelser af bestående campingpladser for F. D. M. og anlagt kunstige søer.

Grundforbedringsvirksomheden

I det følgende redegøres for Hedeselskabets virksomhed med planlægning og gennemførelse af 1) *landvindingsarbejder*, hvorved der i denne forbindelse forstås alle de forskellige hovedafvandingsarbejder — vandløbsreguleringer, større rør-lægningsarbejder, kunstige afvandinger, inddignings- og inddæmningsarbejder samt fælleskultiveringer m. v. —, der gennemføres med støtte af landvindingsloven, 2) *grundforbedringsarbejder* — detailafvandinger, i det væsentligste dræninger, mindre vandløbsreguleringer, kultiveringer —, der gennemføres i henhold til grundforbedringslovens bestemmelser og 3) *mergel- og kalkvirksomheden*.

De fuldførte landvindings- og grundforbedringsarbejder har i det forløbne år omfattet 2.168 arbejder med et interesseret areal på 18.943 ha og en bekostning på ca. 46,6 mill. kr.

LANDVINDINGSARBEJDETS SAMLEDE OMFANG I DANMARK SIDEN 1940

Statens landvindingsudvalgs ingeniørkontor har oplyst, at der i løbet af kalenderåret 1968 af landbrugsministeriet er endeligt godkendt 8 landvindingssager med en samlet bekostning på 8.539.020 kr. og et interesseret areal på 2348 ha. En sammenlignende oversigt over samtlige hidtil godkendte landvindingsarbejder ser herefter således ud:

Godkendte arbejder i årene:	Antal arbejder	Overslag mill. kr.	Areal ha
1940—1950	804	98,1	92.587
1951—1960	746	147,1	78.389
1961	38	8,0	3.211
1962	8	2,8	846
1963	1	0,2	146
1964	8	10,6	7.491
1965	29	7,3	5.705
1966	15	7,5	2.482
1967	2	1,0	335
1968	8	8,5	2.348
Ialt	1.659	291,1	193.540

Af de anførte 1659 arbejder er 1224 med en samlet bekostning på ca. 220 millioner kroner og et interesseret areal på ca. 128.700 ha projekteret af Hedeselskabet.

De fuldførte og regnskabsmæssigt helt afsluttede landvindings-sager udgør for kalenderåret 1968 ialt 13 sager med en samlet bekostning på 5,8 millioner kroner og et interesseret areal på 1414 ha, hvorefter der ialt pr. 1. januar 1969 er fuldført og regnskabsmæssigt afsluttet 1518 landvindingssager med en samlet bekostning på 244 millioner kroner og et interesseret areal på 168.200 ha.

En opgørelse over de hidtil fuldførte og regnskabsmæssigt afsluttede sagers fordeling mellem Hedeselskabet og andre projekterende stiller sig herefter således:

<i>Projekteret af:</i>						
<i>Kalender år</i>	<i>Hedeselskabet</i>			<i>Andre</i>		
	<i>Antal</i>	<i>Anlægssum kr.</i>	<i>Areal ha</i>	<i>Antal</i>	<i>Anlægssum kr.</i>	<i>Areal ha</i>
Indtil						
1/1 1951	354	27.625.098	22.554	125	9.370.575	17.770
1951—1955	237	40.874.902	27.326	106	12.829.425	9.458
1956—1960	347	50.840.000	31.920	90	19.835.000	19.088
1961—1965	156	37.360.488	18.649	57	19.448.605	10.008
1966	12	7.124.571	4.864	3	920.296	167
1967	13	11.604.825	4.710	5	911.737	281
1968	9	2.271.297	492	4	3.577.658	922
Ialt	1128	177.701.181	110.515	390	66.893.296	57.694

Forholdet mellem kulturteknisk afdelings og mose- og engafdelingens bidrag til landvindingsarbejder kan belyses ved følgende omtrentlige tal:

	<i>Kulturteknisk afdeling</i>			<i>Mose- og engafdelingen</i>		
	<i>Antal</i>	<i>Bekostning mill. kr.</i>	<i>Areal ha</i>	<i>Antal</i>	<i>Bekostning mill. kr.</i>	<i>Areal ha</i>
Afsluttet indtil 1/1 1969 ..	435	121,99	77.393	693	55,68	33.124
Under udførelse 1/1 1969 ..	32	63,86	15.197	37	14,86	4.630*)
Afsluttet 1968	5	1,91	336	4	0,36	156*)
Bevilget 1968	2	6,59	1.782	3	1,92	486

*) Det bemærkes, at dette tal ikke stemmer med de foran af afdelingen opførte, hvilket skyldes, at statens landvindingsudvalg og afdelingen afslutter sagerne til forskellige tidspunkter.

Udsigt over Bøvling fjord. Pumpestationen for Ramme å's opland, der er opført i hvide Synopalsten, skimtes i baggrunden.

Af det af Hedeselskabet fuldførte landvindingsarbejde har mose- og engafdelingen følgelig gennemført ca. 30 % og kulturteknisk afdeling ca. 70 %.

DET KULTURTEKNISKE ARBEJDSOMRÅDE

Aktiviteten indenfor landvindingsvirksomheden er for året 1968 kendetegnet ved, at arbejder indenfor en overslagssum på ca. 60 millioner kroner har været under udførelse; heraf er arbejder til ca. 12 millioner kroner afsluttet i årets løb, medens arbejder til ca. 48 millioner kroner kun er påbegyndt eller står foran en afslutning. F. eks. hører Skjernå-arbejdet til ca. 30 millioner kroner under den sidste kategori, og samtlige arbejder i marken forventes her afsluttet i løbet af året 1969.

Selv om aktiviteten således tilsyneladende er stor, må det dog tages i betragtning, at projekteringsarbejdet, der gælder de fremtidige anlægsarbejder, kun har været af ringe omfang, og den bedømmelse, som blev angivet i afdelingens årsberetning for 1967: »At man efter en nøgtern vurdering må erkende, at omfanget af afdelingens aktivitet indenfor det kulturtekniske område vil blive mindre i de kommende år«, har fortsat gyldighed.

Diskussionen i offentligheden om betimeligheden af landvinding er fortsat i det forløbne år, og modstandernes angreb er tiltaget i styrke, formentlig stimuleret af, at forslag til en ny naturfredningslov nu er forelagt i folketinget. De naturfredningsinteresserede kred-

Pumpestationen for Ramme å. I stationen er installeret 3 pumper, hver med en ydeevne på 1750 l/sek.

se, de jagt- og fiskeriinteresserede har udsat landvindingen for voldsomme angreb med rigoristiske krav om, at disse arbejder omgående indstilles. Røret har bredt sig til folketinget, og statsministeren har i sin skriftlige redegørelse i forbindelse med folketingets åbning i efteråret 1968 bebudet en debat om spørgsmålet. Men mere afgørende er det, at landbrugsministeren som svar på en forespørgsel fra folketingsmand Morten Lange har oplyst, at godkendelse af nye landvindingsprojekter ikke vil ske, før den lovede debat har fundet sted.

Landbrugsministerens løfte har i realiteten medført et foreløbigt stop for flere nye landvindingsarbejder. Enkelte landvindingssager blev dog undtaget fra stoppet, herunder sagen Ballum Enge og Skast Mose til ca. 6,2 millioner kroner, om hvilken sag der som bekendt blev indgået et forlig, gående ud på, at ca. 100 ha af Skast Mose skal fredes.

Der foreligger intet om, hvor længe stoppet vil vare, og det er derfor en mærkelig situation, man er kommet i. Lodsejere, der fortsat er interesseret i afvanding, kan nu ikke vide, om de bør vente på landvindingsloven, eller om de bør søge deres jord afvandet ad andre veje. En afklaring er nødvendig, om ikke just af samfundshensyn, så dog af hensyn til den enkelte landmand, for at give ham mulighed for at disponere rigtigt over de værdier, der skal give ham det daglige udkomme. Det er nemlig en given ting, at så længe der her i landet

er et behov for at dyrke jorden, vil det være nødvendigt at sørge for en god vandhusholdning for denne jord. Og i så henseende vil kravene til vandafledning skærpes i fremtiden af følgende årsager:

1. De nye og tunge landbrugsredskaber kræver en særlig veldrænet og sund jordbund.
2. Spildevandsafledningen fra byerne bevirker, at vegetationen i vandløbene forøges som følge af tilførsel af næringsstoffer, og derfor stiger vandstanden.

Selv om spildevandet renses biologisk, indeholder afløbet alligevel store mængder let tilgængelige nitrat- og fosfatforbindelser, der fremmer grøden i vandløbene.

3. De én gang etablerede afvandingsvilkår skal opretholdes. Der finder på de fleste afvandede områder på dynd-, tørv- eller klægbund en langsom sætning af terrænet sted, blandt andet som følge af de øverste lags større tryk på de underliggende. Dette bevirker, at et antal årtier efter afvandingens udførelse påny må foretages vandspejlssænkninger.

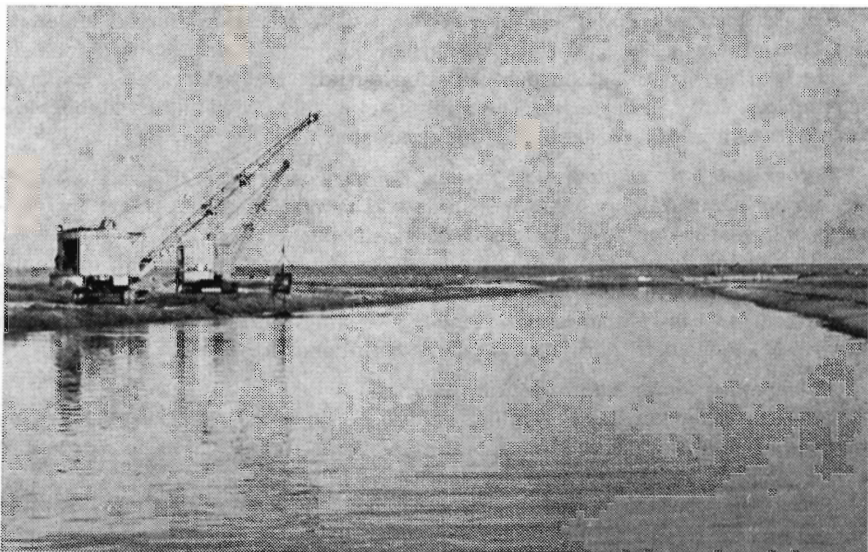
Strukturændringerne i samfundet, herunder specielt i landbruget, foregår for tiden meget hurtigt. Der var stillet visse forhåbninger til den nye landvindingslov: Loven om finansiering af vandløbsreguleringer af 8. juni 1966; men loven blev altså sat ud af kraft, inden den fik lejlighed til at vise sin anvendelighed. En lovgivning om finansiering af grundforbedringsarbejder kan dog næppe undværes, og der venter her regering og folketing en påtrængende opgave.

LANDVINDINGSARBEJDER UNDER KULTURTEKNISK AFDELING

Af de i årene 1940-1968 af landbrugsministeriet godkendte 1659 landvindingssager med et samlet interesseret areal på 193.540 ha og en anslået bekostning på 291,1 millioner kroner har Hedeselskabet, som anført i efterfølgende oversigt over landvindingssagerets omfang, projekteret 1224 sager med ca. 128.700 ha til ca. 220 millioner kroner. Heraf har kulturteknisk afdeling projekteret ca. to tredjedele, beregnet efter omkostning og interesseret areal.

For landvindingssager går der som regel en hel del år, fra projekteringen påbegyndes, til anlægget er fuldført og kommissionsarbejdet afsluttet. Omfanget af arbejdet med projektering og gennemførelse af landvindingssager indenfor et arbejdsår kan derfor belyses gennem arbejdet med de løbende sager.

I 1968 har afdelingens samlede arbejde med kulturtekniske sager således belyst været nogenlunde af samme omfang som i 1967, idet afdelingen har arbejdet med projekter til 205 millioner kroner (211 millioner kroner) omfattende 33.661 ha (36.981 ha). De tilsvarende tal for i før er anført i parentes.

Afløbet for Kongedænen ude i Vadehavet uddybes og reguleres for at forbedre afvandingsforholdene inden for slusen.

Som anført tidligere må man ved bedømmelsen af disse tal også erindre, at tallene inkluderer sager, der gennem en længere årrække har været indbragt for statens landvindingsudvalg, men som således »hvilende« ikke medfører nogen stor arbejdsindsats fra afdelingens side.

Af afdelingens fuldførte arbejder i årets løb har landvindings-sagerne andraget ca. 11,5 millioner kroner. Omfanget af afdelingens kulturtekniske arbejder under udførelse ved årets slutning er ca. 47,8 millioner kroner, hvilket er 3,0 millioner kroner mindre end i fjor. Ved årets udgang havde afdelingen detailprojekter for 35,6 millioner kroner (32,6 millioner kroner) liggende ved landvindingsudvalget og derudover projekter til 107,5 millioner kroner (96,5 millioner kroner) under forhandling. De tilsvarende tal for i fjor er angivet i parentes.

I 1968 er der kun indkommet få anmodninger om bistand i nye landvindings-sager.

Viborg-kontoret

Ved Viborg-kontoret, hvis arbejdsområde er Hjørring, Aalborg, Thisted, Ringkøbing, Viborg, Randers og Århus amter, har arbejdet med kulturtekniske opgaver haft omtrent samme omfang som i 1967.

I årets løb er følgende større sager bragt til afslutning:

Regulering af *Storå ved Lind* omfattende 10 km vandløb fra Linå til Ørre med et interesseret areal på 166 ha til 1,27 millioner kroner.

Regulering af *Storå ved Gudum kær* umiddelbart nord for Herning med et interesseret areal på 177 ha til 0,65 millioner kroner.

Inddigning, kunstig afvanding og kultivering af Hovsør lille Inddæmning ved Østerild i Thisted amt, omfattende 130 ha med en udgift på 0,63 millioner

kroner. Afvandingsområdet, der er naboareal til Vester Han Herred vejler, er mod Limfjorden og Østerild fjord beskyttet ved forstærkning af bestående diger, ligesom der er anlagt en pumpestation og udført et system af kanaler og rørledninger. I forbindelse med afvandingsarbejdet er der udført dybdepløjning og fræsning, hovedsagelig af tagrørsarealer.

Forberedelse til en dæmning til øen Egholm udført for Hjørring og Aalborg amter samt Aalborg og Nørresundby købstæder. Der er udført forberedende anlægsarbejder til et beløb af 0,55 millioner kroner. Der er fjernet ca. 0,4 millioner m³ dyndfyld fra det smalle »Nørredyb« mellem Egholm og Vendssyssel og tilført et lignende kvantum fast fyld, som er blevet tilovers fra udgravninger for Limfjordstunnelen. Anvendelsen af tunnelfylden har givet en besparelse i forhold til normal pris på ca. 2 millioner kroner.

Af arbejder *under udførelse* kan nævnes:

Inddigning og kunstig afvanding af *den nordlige del af Bøvling Fjord og arealer omkring Ramme å*. Planen omfatter 274 ha (heraf ca. 46 ha fjordareal) med et overslag på 1,7 millioner kroner.

Tværs over fjorden er lagt en dæmning, hvori er etableret en pumpestation med 3 pumper, hver med en ydeevne på 1750 l/sek., som pumper vandet ud i fjorden fra det ca. 4360 ha store opland til Ramme å.

Inddigning og kunstig afvanding af *Holmbo Kær* beliggende ca. 5 km nord for Ringkøbing ud til Stadil Fjord. Projektet omfatter ca. 295 ha til 1,4 millioner kroner. En omfattende jordfordeling i arealet gennemføres samtidig. Der er etableret et dige mod Vond å og Stadil fjord. Til oppumpning af vandet fra det således inddigede areal er en pumpestation i fjorddiget under opførelse. Der installeres her 2 pumper hver med en ydeevne på 350 l/sek. Arbejdet ventes i hovedsagen afsluttet i løbet af det kommende år.

Skjernåprojektet omfattende ca. 3900 ha.

Det i 1961 bevilgede beløb til sagens gennemførelse på 21 millioner kroner er i 1968 forhøjet til 30 millioner kroner på grund af de under sagens gennemførelse indtrådte løn- og prisstigninger.

Hovedentreprisen omfattende kanal- og digearbejde og bygværker ved hovedvandløbene, landkanalerne og fjorddigerne er nu fuldført.

Det samme gælder de 5 afvandingspumpestationer, som har været i drift i nogen tid.

Broarbejderne for hovedvej A 11 over Skjern å og sydlige parallelkanal, som efter særlig aftale udførtes med Ringkøbing amt som bygherre efter afdelingens projekt, afleveredes i september 1968.

I alle pumpeområderne er de egentlige kanalarbejder fuldført. Der tilbagestår kun sikringsarbejder og nogle mindre bygværker, og alle de pågældende entrepriser forudses afleveret i løbet af foråret 1969.

Sideløbende med kanalarbejderne har de forskellige entreprenørfirmaer, efter tilbud på de enkelte vejstrækninger, fortsat med anlæg af hovedmarkveje, således at det nødvendige vejnet vil være fuldført i foråret 1969.

Sagens sidste licitation, som omfatter planeringsarbejder (jævning af aflagte åkroge og lignende), afholdtes i oktober 1968.

Arbejdet, omfattende regulering af ca. 300.000 m³ jord, blev udbudt i 5 parceller, og der blev sluttet kontrakt med entreprenørfirmaerne Bertram Bjerg, Nr. Nebel, Chr. Jensen, Videbæk, og Poul Hansen, Grindsted.

Samtlige arbejder i marken ventes herefter afsluttet i løbet af 1969, og skæringsdagen for lodsejernes (landvindingslagenes) overtagelse af anlæggene er

fastsat til 1. juli 1969. Der forventes ingen overskridelse af det til sagen bevilgede beløb (30 millioner kroner).

Jævnside med arbejdet i marken har afvandingskommissionen behandlet en række spørgsmål, hovedsagelig erstatningskrav for ulemper i forbindelse med arbejdets gennemførelse.

Efter den omfattende jordfordeling, som er foretaget, skal udarbejdes nye matrikelkort. Til brug herfor har matrikeldirektoratet i efteråret 1968 foretaget luftfotografering af hele området, hvorefter jordfordelingssekretariatets landinspektører udarbejder de nye kort, som forventes færdige i løbet af første halvdel af 1969.

Udarbejdelsen af den omfattende partfordeling kan herefter påbegyndes.

Gennem længere tid har Hedeselskabet ved vandanalyser foretaget undersøgelser af jernindholdet i afløbet fra ådalen til orientering for landbrugsministeriet med henblik på konstatering af, hvorvidt jernmængderne er af en sådan størrelse, at de måtte nødvendiggøre iværksættelse af særlige foranstaltninger til eliminering af skader på fiskeriet m. v.

Trykvandsafledning fra arealer ved Lyngbro bæk på Mors, omfattende et areal på ca. 100 ha og en overslagssum på 0,45 millioner kroner.

Arbejdet udføres i fortsættelse af et større ladvindingsarbejde og tilsigter en systematisk trykvandgafledning for at give arealer med særlige trykvandsproblemer mulighed for detailafvanding.

Af *udarbejdede projekter* kan nævnes:

Inddæmning af Egholm bredning omfattende skitseprojekt til en vejforbindelse fra Lindholm over Egholm til Gøl, inklusive sluse i »Nørredyb« og ca. 4,5 km dæmning over åbent vand, til en samlet overslagssum på 18,0 millioner kroner.

Projektet, der indbefatter ovennævnte bundforstærkning, er udarbejdet efter anmodning fra og i samarbejde med Hjørring og Aalborg amts vej- og vandinspektorer og tilsigter at skabe en ny vestgående vejforbindelse fra Nørresundby. Med anlægget af en sluse vil desuden vandstanden i Egholm bredning stabiliseres til gavn for højvandsruede arealer langs Ryå's nederste løb. Endvidere vil omdannelsen af bredningen til et ferskvandsbassin give mulighed for indvinding af vand til industrien i Nørresundby, hvor der på grund af saltindsivning er særlige problemer med vandforsyningen.

Afvanding af Sandels fenner m. v. i *St. Vildmose* omfattende et areal på 630 ha og en overslagssum på 0,45 millioner kroner. Projektet, der omfatter uddybning og nyanlæg af kanaler i den vestlige del af St. Vildmose, er udarbejdet efter anmodning fra Statens jordlovsudvalg og i samarbejde med dettes tekniske kontor. Projektet indgår i en tidligere udarbejdet samlet plan for forbedret afvanding af St. Vildmose, og omfatter ligesom nogle tidligere udførte arbejder kun en mindre del af moseområdet.

Af arbejder *under projektering* kan nævnes:

Storå ved Holstebro, hvor Hedeselskabet af Holstebro kommune er anmodet om at udarbejde projekt til sænkning af vandstanden i åen med henblik på at lindre ofte forekommende oversvømmelser af lavtbeliggende områder i byen.

Kolding-kontoret under kulturteknisk afdeling

De kulturtekniske arbejder under Kolding-kontoret, hvis arbejdsområde sammen med filialkontoret i Tønder er Tønder, Aabenraa, Sønderborg, Haderslev, Vejle, Ribe og Skanderborg amter, har været af omtrent samme størrelsesorden som det foregående år.

Af afsluttede arbejder kan nævnes:

Tørlægningen af *Slivsø* omfattende 321 ha til 2,7 millioner kroner. Arbejdet har stået på meget længe grundet de vanskelige geotekniske forhold, og der har været mange problemer, der skulle overvindes. Nu er hovedafvandingen af arealerne bragt i orden, og mange af lodsejerne har fulgt arbejdet op med detailafvandning og opdyrkning.

Reguleringen af 5 km af *Uge bæk* ved Tinglev omfattende 173 ha til 0,8 millioner kroner.

Af arbejder under udførelse kan nævnes:

Uddybning og tørlægning af *Dagnæs bæk* ved Horsens, der udføres i forbindelse med store kloakprojekter i Horsens og nabokommunerne, skrider godt fremad. Der er udført 2 betonbroer, hvoraf den ene er forsynet med en sluse. Man er godt i gang med at udføre en 203 m lang kasseledning med vandslug $3,50 \times 1,75$ m på en strækning, hvor vandløbet af hensyn til bebyggelsen vanskeligt kunne forblive som åbent vandløb.

Aabenraa afvandning er delvis afsluttet, idet kanalarbejdet og en pumpestation med en kapacitet på 2×1000 l/sek. er afleveret.

Afvandning af *Ballum-Skast enge* omfattende 1750 ha til 6,2 millioner kroner er blevet bevilget, idet dog et område på ca. 100 ha i den sydligste del skal søges fredet i henhold til et forlig mellem Danmarks Naturfredningsforening og lodsejerudvalget. Arbejderne i marken vil blive påbegyndt tidligt i 1969.

Specielle undersøgelser: Den i 1967 for Ribe amt udarbejdede undersøgelse af sandvandringsproblemerne i *Kongedå ved Gredstedbro* er i 1968 blevet suppleret med en undersøgelse over sandvandringen i *Kongedå fra Vilslev til havslusen*. Yderligere er der for Tønder amt udarbejdet en rapport vedrørende sandvandringsproblemerne i *Brede å fra Roost bro til havslusen*. Også sandvandringsproblemet i *Grønd og Vidå* er der i årets løb blevet arbejdet med.

Endelig arbejdes der i forbindelse med det af samordningsudvalget for Tønder Marsk nedsatte teknikerudvalg med problemerne omkring sikkerheden af *Vidå-digerne imod Tøndermarsken* for at finde frem til, om der bør træffes forholdsregler for at sikre Tøndermarsken og Tønder by mere effektivt imod oversvømmelser.

Slagelse-kontoret under kulturteknisk afdeling

Slagelse-kontorets arbejdsområde omfatter øerne øst for Lillebælt.

Følgende sager er bragt til afslutning:

Arbejdet med opførelse af en ny pumpestation for *Bøtø Nor* på Falster er afsluttet. Pumpeanlægget, der afvander 3900 ha interesseret areal, heraf 2100 ha under havets overflade, har en kapacitet på 6200 l/sek. Udgifterne anslås til ca. 2,1 millioner kroner.

Følgende 4 sager: *Fjordmarken, Kjeldstrup pr. Vig, Enggården, Nakke Lyng* og *Aggersvold Enghave*, tilsammen omfattende et areal på ca. 1050 ha til en udgift på ca. 2,6 millioner kroner, er fortsat under udførelse.

Antallet af sager for landvindingsudvalg, vandløbsret og lign. er kun 3.

Sagerne, der er under projektering, er bortset fra *Nærå Strand* af mindre omfang.

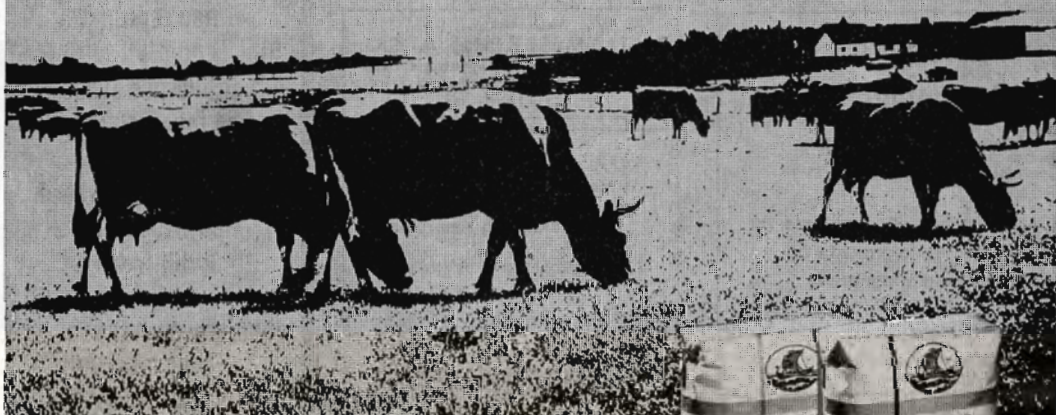
Distriktets arbejde med kulturtekniske sager vil efter alt at dømme blive af ringe omfang i det kommende år.

(Fortsættes)

GI' GRÆSSET GØDNING

GI'
DET

NPK

Gi' græsmarkerne NPK – gødning straks efter slæt eller afgræsning, så sikrer De Dem stor produktion og en næringsstofbalance i afgrøden, som mindsker risikoen for græsforgiftning.

BESTIL DET NU

NORSK HYDRO

Trifolium Frø

KØBENHAVN

RANDERS

Petersværk Betonvare-Industri

Nørresundby . Telefon 12 10 55 (kaldenr. 08)

Alt i betonvarer efter D. S. 400
Renseanlægget »Ringtanken« (Dansk patent nr. 59820)

SKØVPLANTER - LÆPLANTER - HAVEPLANTER SKÆRBÆK PLANTESKOLE

Skærbæk . Telefon (047) 5 12 50*

Tilsluttet Herkomstkontrollen med skovfrø og -planter
Plantekatalog tilsendes gerne på forlangende

Elementbroer - Jernbetonspunsplanker

Specielle ømner efter opgave Alt i betonvarer efter D. S. 400
Ringkøbing Cementvarefabrik - Tlf. 07 32 16 00
Videbæk Cementvarefabrik - Tlf. 07 17 12 14 A/S N. SKYTTE

Bjerringbro Cementvarefabrik

Telefon Gentofte 938
Bjerringbro (076) 8 11 11

Alle Δ mærkede rør
imprægnerede og
uimprægnerede

Stort lager
Aldrig leveringsdygtig

Hammerum Herreds Spare- og Laanekasse

Tlf. Herning (07) 12 37 33 (fl. lin.)

Kontortid:
Mandag, tirsdag
og onsdag 10-16
torsdag og fredag 10-17,30

Aktieselskabet
L. HAMMERICH & CO.
Specialforretning i bygningsartikler
Grundlagt 1854 . Telf. 12 71 55 (3 lin.)
Århus

Betonvarer og Iso-dæk
Lecablokke og -mursten
Mørtel, sten og grus

A/s MARIUS ØDUM

Randers . Telf. (064) 2 04 00

Betonvarer efter
Ingenlørforeningens normer

Kjellerup Betonvarefabrik ved J. T. Birk

Tlf. Kjellerup (068) 8 10 45. Efter kl. 17: Tlf. Rødkjærsbro (076 - 5 91 11) 14

Fører kun Δ mærkede varer.

Alle arter betonvarer til afvanding og kloak føres. Forlang tilbud.

Stenvad Cementstøberi

Tlf. Stenvad (063 - 8 24 11) 6

Arnold Westmark

Alle Δ mærkede rør
ALDRIg LEVERINGSDYGTIG

TIL ALT BYGGERI
FIBO LETKLINKER

TIL HURTIGT BYGGERI
FIBO FACADEELEMENTER

TIL RATIONELT BYGGERI
FIBO VÆGELEMENTER
HB-system

TIL INDUSTRIELT BYGGERI
FIBO DÆK- OG
TAGELEMENTER

FISKBÆK PRODUKT $\frac{1}{2}$
6920 Videbæk . tlf. (07) 17,13 00

Midtjydske Teglværkers Salgskontor S. m. b. a. Telefon Viborg (06) 62 13 30

AALBORG
AKVAVIT

VANDINGSANLÆG

OMGÅENDE LEVERING

Ønsker De?

- ★ Gennemført kvalitet
- ★ Lette og stærke rør
- ★ De hurtige og robuste koblinger
- ★ Sprinklere, der vander jævnt
- ★ Sagkyndig og reel projektering
- ★ Anlæg, hvortil reservedele hurtigt kan skaffes,
- ★ fordi det er dansk arbejde

Indehaverne er aut. af landbrugsministeriet til projektering af vandingsanlæg med tilskud og lån i h. t. grundforbedringsloven

DANSK VANDINGS INDUSTRI
Snoghøj pr. Fredericia tlf. (059) 5 22 11

Henvend Dem
om brochure
og tilbud

Mejeriernes og Landbrugets Ulykkesforsikring

Gensidigt selskab ★ Oprettet 1898

Henvendelse til kredsens tillidsmand eller til hovedkontoret:
Vester Farimagsgade 19 . København V . Telf. (01) 15 03 50

Frøavlscentret

HUNSBALLE

Telf. Holstebro (074) 2 05 33

Frøavl og frøhandel

J. C. Halvorsen & Sønner

Krogsgades Cementstøberi
Kontor: Augustenborggade 11
Århus C . Telf. (06) 14 59 99

A/S FRØCONTORET KOLDING

Telefon (055) 2 43 44

FRØAVL
FRØHANDEL

Røde drænrør

fra 2"-12" haves altid på
lager. - Forlang tilbud.

»SOFIENLUND«
TEGLVÆRK

Tlf. Ulstrup (064 - 4 81 11) 10

Varde Bank

Esbjerg afdeling

Kongensgade 62 og
Fiskerihavnen

H. Struers chemiske Laboratorium

Apparater
Instrumenter
Glasvarer
Kemikalier

KØBENHAVN
(01) 14 14 02

Leverandør
til Hede-
selskabets
laboratorier

ODENSE
(09) 12 36 02

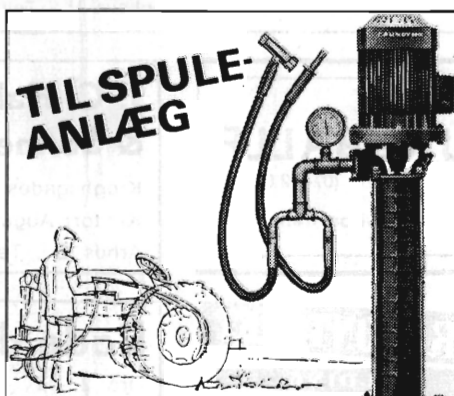
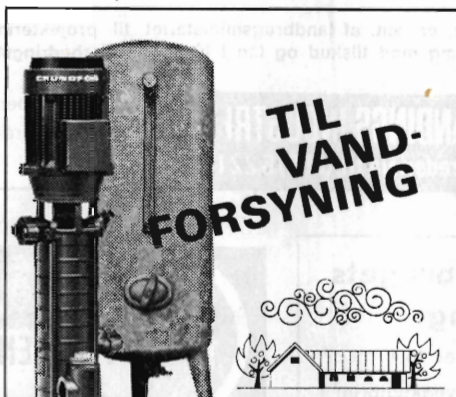
AARHUS
(06) 13 16 11

AEROLIT
DANSK SIKKERHEDSPRÆNGSTOF

GRUNDFOS

de rigtige pumper

Vort program omfatter bl. a. centrifugalpumper, dykpumper i rustfrit stål, borerørpumper, ejektorpumper og cirkulationspumper.

GRUNDFOS-pumper anvendes også i træimprægneringsanlæg

GRUNDFOS A/S

8850 BJERRINGBRO · TLF. 06-681400 · TELEX 4404
AFDELING I KØBENHAVN: VALLENSBÆKVEJ 30-32
BRØNDBYVESTER · 2600 GLOSTRUP · TLF. 01-964022

